

Дайджест мазмұны

- Әлемдік сауда 2021 жылы 28,5 трлн долларға жетті, бірақ 2022 жылы төмендеуі мүмкін
- ДСҰ мүшелері сауда АДЕ-нің COVID-19-дан қалпына келуіне қалай көмектесе алатындығы туралы мәселені қарастырды
- АҚШ-тың корейлық ірі кір жуу машиналары мен олардың кейбір бөлшектерінің импортына қатысты қорғау шаралары
- АҚШ-тың «Қытайдың ДСҰ талаптарын сақтауы туралы» баяндамасы шеңберінде ҚХР Мемлекеттік сатып алулары

Әлемдік сауда 2021 жылы 28,5 трлн долларға жетті, бірақ 2022 жылы төмендеуі мүмкін¹

2021 жылдың төртінші тоқсанында барлық ірі сауда елдеріндегі импорт пен экспорт пандемияға дейінгі деңгейден асып түсті. Сонымен қатар, дамушы елдерде тауарлар саудасы дамыған елдерге қарағанда күшейе түсті.

ЮНКТАД-тың 17 ақпанда жарияланған Жаһандық сауда туралы есебінде 2021 жылы² тауарлардың әлемдік саудасы жоғары болып, қызмет көрсету саудасы COVID-19 пандемиясына дейін болған деңгейге қайта оралды.

Жалпы, 2021 жылы әлемдік сауданың құны рекордтық деңгейге 28,5 трлн долларға жетті. Бұл COVID-19 пандемиясының басталуына дейін 2020 жылмен салыстырғанда 25%-ға және 2019 жылмен салыстырғанда 13%-ға көп.

Әлемдік сауданың ең үлкен өсуі 2021 жылдың бірінші жартысында болғанына қарамастан, екінші жартыжылдықта прогресс жалғасты.

Салыстырмалы түрде баяу үшінші тоқсаннан кейін, төртінші тоқсанда тауар саудасы шамамен 200 миллиард долларға артып, 5,8 триллион долларлық жаңа рекордқа жеткен кезде сауданың өсуі тағы да күшейе түсті.

Сонымен бірге, қызмет көрсету саудасы 50 миллиард долларға өсіп, 1,6 триллион долларға жетті, бұл пандемияға дейінгі деңгейден сәл жоғары.

Дамушы елдердегі сауданың өсуі

¹ <https://unctad.org/news/global-trade-hits-record-high-285-trillion-2021-likely-be-subdued-2022>

² https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2022d1_en.pdf

2021 жылдың төртінші тоқсанында барлық ірі сауда елдеріндегі импорт пен экспорт 2019 жылға дейінгі деңгейден асып түсті.

Алайда, дамушы елдерде тауарлар саудасы дамыған елдерге қарағанда күшейе түсті.

Дамушы елдердің экспорты бай елдердің 15%-ымен салыстырғанда 2020 жылдың осы кезеңімен салыстырғанда шамамен 30% жоғары болды.

Шикізат тауарларына бағаның өсуіне байланысты шикізат тауарларын экспорттайтын өңірлерде өсім жоғары болды. Бұдан басқа, Оңтүстік-Оңтүстік саудасының өсуі орташа әлемдік көрсеткіштен жоғары болды, жылдық есептеуде 32%-ға ұлғайды.

Көптеген секторларда сауданың айтарлықтай өсуі

2021 жылдың соңғы тоқсанында экономиканың барлық салаларында, көлік құралдарын қоспағанда, өткен жылмен салыстырғанда олардың сауда құнының айтарлықтай өсуі байқалды.

Жанармайдың жоғары бағасы энергетикалық сектордағы сауда құнының қатты өсуіне себеп болды. Металдар мен химиялық заттар саудасының өсуі де орташа деңгейден жоғары болды.

Жартылай өткізгіштердің жаһандық жетіспеушілігінің нәтижесінде байланыс жабдықтары, жол көліктері мен нақты құрылғылар саудасының өсуі баяулады.

2022 жылға арналған болжамдар

2022 жылдың бірінші тоқсанында сауданың өсуі баяулайды.

2021 жылдың соңғы үш айына ұқсас деңгейде сауда көлемін сақтай отырып, тауарлар саудасы үшін де, қызметтер үшін де өсудің шамалы, бірақ оң қарқыны күтілуде.

2021 жылы халықаралық сауданың оң үрдісі көбінесе тауар бағасының өсуіне, пандемияға байланысты шектеулердің әлсіреуіне және экономикалық ынталандыру пакеттерінің арқасында сұраныстың күшті қалпына келуіне байланысты болды.

Бұл тенденциялар әлсіреуі мүмкін болғандықтан, халықаралық сауда тенденциялары 2022 жылы қалыпқа келеді деп күтілуде.

2022 жылы әлемдік сауданы анықтайтын факторлар

Макроэкономикалық тенденцияларды ескере отырып, 2022 жылы сауданың өсуі күтілгеннен төмен болуы мүмкін.

Халықаралық валюта қоры АҚШ-та сақталып отырған инфляцияны және Қытайдың жылжымайтын мүлік секторымен байланысты қауіптерді ескере отырып,

әлемдік экономиканың өсу болжамын 0,5 пайыздық тармаққа төмендету жағына қарай қайта қарады.

Логистикада жалғасып жатқан сәтсіздіктер және энергия бағасының өсуі, сондай-ақ жеткізілім тізбегін қысқарту және жеткізушілерді әртараптандыру әрекеттері 2022 жылы әлемдік сауда құрылымына әсер етуі мүмкін.

Сауда ағындарына келетін болсақ, әр түрлі сауда келісімдері мен аймақтық бастамаларға, сондай-ақ «географиялық тұрғыдан жақын жеткізушілерге тәуелділіктің артуына» байланысты аймақтандыруды күшейту үрдісі болжанады.

Сонымен қатар, 2022 жылы сауда құрылымы экологиялық тұрақты өнімдерге өсіп келе жатқан әлемдік сұранысты көрсетеді деп күтілуде.

Сондай-ақ, әлемдік қарыздың рекордтық деңгейі және оның тұрақтылығы туралы алаңдаушылық бар, бұл инфляциялық қысымның өсуіне байланысты күшейе түсуі мүмкін.

Қаржылық жағдайларды едәуір қатаңдату және ең үлкен қарызы бар үкіметтерге қысымның күшеюі туралы ескерту жасалды, бұл инвестициялар мен халықаралық сауда ағындарына теріс әсер етеді.

ДСҰ мүшелері сауда АДЕ-нің COVID-19-дан қалпына келуіне қалай көмектесе алатындығы туралы мәселені қарастырды³

16 ақпанда ең аз дамыған елдер (АДЕ) жөніндегі Кіші комитеттің отырысы аясында ДСҰ мүшелері COVID-19 пандемиясының өршуінен кейін әлемдік саудаға АДЕ қатысуының күрт төмендегенін атап өтті.

ДСҰ Хатшылығы тауарлар мен қызметтер саудасының соңғы тенденцияларын ұсынды, оған сәйкес COVID-19 пандемиясы олардың қызметтер экспортының 35%-ға және тауарлар экспортының 2020 жылы 12%-ға төмендеуіне әкелді. АДЕ тауарлары мен коммерциялық қызметтері әлем бойынша орташа деңгейден күрт төмендеді, 2019 жылғы 0,96%-дан 2020 жылы 0,91%-ға дейін.

АДЕ тобының атынан сөйлеген Чад әлемдік саудадағы АДЕ үлесінің азаюына алаңдаушылық білдірді. Делегация Стамбул іс-қимыл бағдарламасының 2020 жылға қарай әлемдік экспорттағы үлесін екі есе арттыру мақсатына қол жеткізілмегенін және пандемия алдыңғы он жыл ішінде қол жеткізілген экономикалық прогресті жоққа шығарғанын атап өтті. Чад даму серіктестерін АДЕ пандемиядан қалпына келтіруге және тұрақты экономика құруға көмектесу үшін қолдау көрсетуге шақырды.

³ https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/ldevc_18feb22_e.htm

Бірнеше АДЕ ДСҰ мүшелерін әлемдік саудадағы АДЕ рөлін нығайту үшін ДСҰ құралдарын пайдалануды күшейтуге, оның ішінде олардың тауарлары мен қызметтері үшін нарықтарға қол жеткізуді жеңілдету жөніндегі шараларды күшейтуге және санитариялық және фитосанитариялық шаралар мен шығу ережелерін қоса алғанда, тарифтік емес кедергілерді жоюға шақырды. АДЕ сонымен қатар мүшелерді АДЕ мәртебесінен шыққаннан кейін сауда және даму мақсаттарына қол жеткізуді жалғастыруға шақырды.

ДСҰ-ның бірнеше мүшелері комитетке халықаралық сауда жүйесінің интеграциясын, оның ішінде преференциялар, саудаға көмек бағдарламалары және әлеуетті арттыру бойынша мақсатты бастамалар арқылы жақсарту жөніндегі жұмыстар туралы хабарлады.

Дүниежүзілік банк АДЕ цифрлық инфрақұрылымына одан әрі инвестициялар салу қажеттілігін атап өтіп, осы саладағы өз жобалары туралы айтты. Сондай-ақ, ол дамушы елдерге банк қызметтері үшін қаржылық технологияның артықшылықтарын пайдалануға көмектесетін 12 саяси ұсыныстан тұратын Бали күн тәртібіне назар аударды. АДЕ цифрлық тапшылықты жоюға, мысалы, кең жолақты қосылуға, сандық сауда платформаларына және электрондық сауда стратегияларына қатысты көмек олардың жаһандық саудаға одан әрі интеграциялануына көмектесетінін атап өтті. Олар сонымен қатар деректерді қорғау және киберқауіпсіздік бойынша қолдауды сұрады.

ДСҰ оқыту және техникалық ынтымақтастық институты АДЕ-ні одан әрі техникалық көмек көрсету туралы өтініш білдіруге шақырды және 2021 жылы дамушы елдер үшін әлеуетті арттыру бойынша 80 ұлттық, аймақтық және жаһандық іс-шаралар өткізілгенін хабарлады. 2021 жылы АДЕ электрондық оқыту курстарының 30%-ын құрады. Мақсат пандемияға қарамастан ДСҰ мүшелері мен бақылаушылар тарапынан мемлекеттік қызметшілер үшін сауда саласында техникалық көмектің қол жетімділігін қамтамасыз ету болды. АДЕ көпжақты сауда жүйесіне тиімді қатысу үшін ДСҰ-ға техникалық көмектің маңыздылығын және электр қуаты мен Интернетке қол жетімділіктің болмауы олардың виртуалды қызметтің артықшылықтарын толық пайдалануына кедергі келтіретінін атап өтті.

АҚШ-тың корейлық ірі кір жуу машиналары мен олардың кейбір бөлшектерінің импортына қатысты қорғау шаралары⁴

⁴ https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds546_e.htm#bkmk546r

2018 жылғы 14 мамырда Корея АҚШ-қа Кореяның ірі кір жуғыш машиналарын импорттауға байланысты қорғау шараларына қатысты консультациялар өткізу туралы өтінішпен жүгінді. Корея тарапының пікірінше, АҚШ-тың шаралары ДСҰ-ның арнайы қорғау шаралары және ГАТТ 1994 туралы Келісім ережелеріне қайшы келді.

2018 жылғы 25 мамырда Таиланд осы мәселе бойынша дауға қосылуға ниет білдірді.

2019 жылғы 1 шілдеде аралық топ құрылды. Осы мәселені қарау қорытындысы бойынша аралық топ АҚШ ДСҰ келісімдерін бұза отырып әрекет етті деген қорытындыға келді. Атап айтқанда, арнайы қорғау шаралары жөніндегі келісімнің XIX бабы: 1994 ж.ТСБК 1(а) және 2.1, 3.1, 4.1 (с), 4.2(а), 4.2 (b), 8.1 және 12.3-баптары бұзылды.

Аралық топтың есебі ДСҰ мүшелеріне 2022 жылғы 8 ақпанда жіберілді.

АҚШ-тың «Қытайдың ДСҰ талаптарын сақтауы туралы» баяндамасы шеңберінде ҚХР Мемлекеттік сатып алулары

2022 жылғы 16 ақпанда АҚШ Сауда өкілінің кеңсесі Қытайдың ДСҰ-ға мүшелігін бағалау туралы жыл сайынғы «2021 жылғы Конгреске Қытайдың ДСҰ талаптарын сақтауы туралы баяндамасын»⁵ жариялады.

Осы баяндама шеңберінде АҚШ Қытай өзінің ДСҰ-ға кіру туралы келісінде ДСҰ-ның Мемлекеттік сатып алу туралы келісіміне (МСК) қосылу және АҚШ пен МСК-ның басқа да тараптары үшін өзінің мемлекеттік сатып алудың кең нарығын ашу міндеттемесін өзіне алғанын хабарлайды. Алайда, бүгінгі таңда АҚШ, ЕО және МСК-тың басқа тараптары Қытайдың ұсынысын ауқымы мен қамту жағынан өте қолайсыз деп санайды. Қытай өзінің алтыншы қайта қаралған ұсынысын 2019 жылдың қазан айында ұсынды. Бұл ұсыныс шекті мәндерді, Үкіметтің субцентралдық деңгейінде қамтуды, заңды тұлғаларды қамтуды және қызметтермен қамтуды қоса алғанда, бірқатар салаларда ілгерілеуді көрсетті. Дегенмен, елеулі кемшіліктердің болуына байланысты бұл ұсыныс АҚШ пен МСК-тың басқа да қатысушылары үшін қолайсыз болып қалады. Қытай МСК-қа «қосылу процесін жылдамдатады» деп мәлімдегеніне қарамастан, 2019 жылдың қазан айынан бастап Қытайдан жаңа ұсыныстар түскен жоқ. Қытайдың 2021 жылғы маусымда ұсынған соңғы ұсынысында соңғы жаңартылған сәттен бастап Қытайдың қолданыстағы Мемлекеттік сатып алу

⁵<https://ustr.gov/sites/default/files/enforcement/WTO/2021%20USTR%20Report%20to%20Congress%20on%20China's%20WTO%20Compliance.pdf>

режиміндегі өзгерістер туралы МСК тараптарын хабардар ететін сұрақтардың бақылау тізімін жаңарту ғана болды.

Қолданыстағы Мемлекеттік сатып алу, тендерлер мен сауда-саттық режиміне сәйкес, Қытай шетелдік компаниялардың адал бәсекелестікке кедергі келтіретін айқын және жасырын талаптарды ұсына отырып, ұлттық компаниялар шығарған немесе әзірлеген тауарларға, қызметтерге және технологияларға артықшылық беру саясатын жүргізуді жалғастыруда. Мысалы, Қытайдың тең қарым-қатынас жасауына қарамастан, шетелдік компаниялар тендерлік құжаттамада «отандық брендтер» мен «жергілікті үлгілер» талап етілетін жағдайлар туралы хабарлауды жалғастыруда. Сонымен бірге, Қытай отандық тауар деген не екенін ұсынды, бірақ әлі нақты ережелер қабылдаған жоқ. Шетелдік тауарлар үшін Қытайдағы қосылған құн пайызы сияқты нақты көрсеткіштер жоқ, бұл көбінесе шетелдік компанияларға және олардың көптеген сатып алулар мен тендерлерге қатысуына зиянын тигізеді.

2020 жылғы қаңтарда күшіне енген «Шетелдік инвестициялар туралы» Қытай заңы және Қаржы министрлігінің 2021 жылғы қазандағы тиісті шаралары Қытайдың шетелдік және отандық компанияларға мемлекеттік сатып алуға қатысты тең режим ұсынуын көздейді. Алайда, бұл шаралар Қытайдағы мемлекеттік сатып алуға қалай әсер етуі мүмкін екендігі әлі белгісіз.